

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Fővárosi Ítéltábla a dr. Zöld Katalin Ügyvédi Iroda (jogi képviselő címe, ügyintéző dr. Zöld Katalin ügyvéd) által képviselt felperes neve (címe) felperesnek a dr. Kmetty Ildikó ügyvéd (jogi képviselő címe) és a Kincstári Vagyoni Igazgatóság (címe) által képviselt alperes neve alperes ellen jogalap nélküli gazdagodás megtérítése iránt indított perében, a Fővárosi Bíróság 2006. december 13. napján meghozott 30.P/P.III.20.547/2006/17. számú ítélete ellen az alperes részéről 18. sorszám alatt előterjesztett fellebbezés folytán meghozta a következő

í t é l e t e t:

Az ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletének nem fellebbezett részét nem érinti.

Fellebbezett rendelkezéseit részben megváltoztatja, az alperes fizetési kötelezettségét 1.883.945 (Egymillió-nyolcszáznyolcvanháromezer-kilencszáznegyvenöt) forintra, ebből 941.972 (Kilencszáznegyvenegyezer-kilencszázhetvenkettő) forint után 2006. szeptember 6-tól, 941.973 (Kilencszáznegyvenegyezer-kilencszázhetvenhárom) forint után 2007. november 12-től járó kamatára leszállítja, ezt meghaladóan a keresetet elutasítja.

Kötelezi a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 96.000 (Kilencvenhatezer) forint elsőfokú perköltséget.

A felperes illetékfizetési kötelezettségét 224.900 (Kétszázhuszonnégyezer-kilencszáz) forintra felemeli, az állam által viselt illeték összegét 113.000 (Száztizenháromezer) forintra leszállítja.

Az ítélet egyéb rendelkezéseit helybenhagyja.

Kötelezi az ítéltábla a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 36.000 (Harminchatezer) forint másodfokú perköltséget, térítsen meg továbbá az államnak külön felhívásra 142.500 (Száznegyvenkétezer-ötszáz) forint fellebbezési illetéket. A fennmaradó 56.500 (Ötvenhatezer-ötszáz) forint fellebbezési illetéket az állam viseli.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

I n d o k o l á s

V. Á. J. gondnokolt (továbbiakban: örökhagyó) 1996. november 26-án ... (helységnév¹) hunyt el, a ... Pszichiátriai betegek otthonában. Az örökhagyó hagyatéki eljárásában gondnoka dr. K.I. ügyvéd bejelentette, hogy az örökhagyó szülei elhunytak, 16 évi gondnoki tevékenysége során más hozzátartozójáról, vérszerinti rokonáról tudomást nem szerzett. Az örökhagyó hagyatékát a ... szám alatti lakásingatlan, valamint a gyámi fenntartásos takarékbetétkönyvben lévő 1.393.782 forint, egy bemutatóra szóló 24.989 forint betétet tartalmazó takarékbetétkönyv és 13.934 forint letétbe helyezett készpénz képezte. A bejelentett hagyatéki teher 41.387 forint temetési költség, 22.965 forint közjegyzői díj, valamint 50.000 forint gondnoki díj volt. A hagyatéki eljárásban a közjegyző az örökhagyó állandó lakóhelye szerinti illetékes ... Polgármesteri Hivatalnál hirdetmény kifüggesztését rendelte el, amiben tájékoztatást adott, hogy az örökhagyó ismert örökösök hátrahagyása nélkül hunyt el. Ezért felhívott mindenkit, aki a hagyatékra igényt tart, hogy azt 30 napon belül jelentse be. A hirdetményre örökös nem jelentkezett, ezért a közjegyző az örökhagyó hagyatékát az alperesnek adta át.

Az alperes az örökhagyó hagyatékát képező ingatlant a 2000. szeptember 25-én kelt adásvételi szerződéssel 2.300.000 forint vételárért értékesítette M. Cs. vevő részére, akinek tulajdonjoga az ingatlan-nyilvántartásba 2001. április 10-én került bejegyzésre.

A felperes és felperes testvére jogi képviselőjük útján a Kincstári Vagyoni Igazgatóság Jogi Főosztályának a 2005. október 11-én kelt levelükben a hagyatékkal kapcsolatos igényüket bejelentették. Ebben előadták, hogy csak a közelmúltban értesültek rokonuk elhunytáról, ezért igényüket a hagyatéki eljárásban érvényesíteni nem tudták. Tudomásuk szerint az elhunyt után öröklésre jogosult más hozzátartozó rajtuk kívül nincsen. Örökösi minőségük igazolására anyakönyvi kivonatok másolati példányait küldték meg. A Kincstári Vagyoni Igazgatóság 2005. november 10-én kelt válaszirata szerint az öröklési igényt peren kívüli eljárásban nem ismerheti el, a bejelentők örökösi minőségük megállapítása érdekében pert indíthatnak.

A felperes a 2006. február 6-án előterjesztett keresetlevelében annak megállapítását kérte, hogy a Ptk. 599. § (3) bekezdése és a Ptk. 609. §-a alapján ő az örökhagyó egyedüli örököse. Az ingatlan vételárának követelésével összefüggésben utalt arra, hogy mivel a hagyatéki ingatlant az alperes eladta, a vagyoni előnyt természetben visszaszolgáltatni nem lehet. A felperes a jóhiszeműen, kereskedelmi forgalomban és ellenérték fejében szerző harmadik fél tulajdonjogát nem vitatja. Az alperes jogalap nélkül gazdagodott, ezért a felperes a gazdagodás helyébe lépő érték megtérítésére kéri az alperest kötelezni. Nem

vitatja, hogy az alperes a pert megelőző bejelentésig mindvégig jóhiszeműen járt el, ezért a kamatfizetés kezdő időpontjaként örökös minősége bejelentését jelölte meg. A keresetlevélhez mellékelte testvére nyilatkozatát, amellyel az örökhagyó után őt illető örökséget visszautasította.

Módosított keresetében az alperest 3.732.705 forint tőke, annak 2005. október 11-től a Ptk. 301. § (1) bekezdése szerinti késedelmi kamata, továbbá perköltség megfizetésére kérte kötelezni. Követelésének jogalapjaként az ingatlan vételára vonatkozásában a Ptk. 361. § (1) bekezdését jelölte meg. A hagyatékba tartozó pénzüsszegekkel kapcsolatban pedig jogalapként a megadott jogszabályok alapján öröklés jogcímén tartott igényt.

Az alperes a kereset elutasítását és a felperes perköltségben való marasztalását kérte. A követeléssel szemben elsődlegesen elévülési kifogást terjesztett elő. Utalt arra, hogy a hagyatékátadó végzés 1997. novemberében emelkedett jogerőre és a felperes először 2005. október 11-én kelt levelével szólította fel teljesítésre, ami október 13-án érkezett meg. A hagyatékba tartozó ingatlan 2000. szeptember 5-én került értékesítésre, így mindkét időponthoz képest az öt éves elévülési idő eltelt.

Amennyiben a bíróság elévülési kifogását nem tartja alaposnak, védekezése szerint a felperes nem bizonyította kizárólagos törvényes örökös minőségét. A csatolt családfa hiányos, azon az örökhagyó édesanyja vonatkozásában a nagyszülői parentéla nem került feltüntetésre, valamint az örökhagyó édesanyja Z. K. vonatkozásában születése és halála nincs igazolva. Felszólító levelében a felperes a nagyszülők leszármazójaként tüntette fel V. Gy. is, aki azonban a keresetlevélhez csatolt családfán már szerepel. Nevezett 1912. március 13-án született és 1995. november 11-én hunyt el, nős családi állapotban. Ezért az ő vonatkozásában igazolnia kell a felperesnek, hogy V. Gy. házastársa elhunyt, illetve leszármazói nincsenek. Megítélése szerint a felperes testvérenek örökséget visszautasító nyilatkozata nem elfogadható, mert az örökös az öröklés megnyíltá után utasíthatja vissza az örökséget, ha azonban ennek jogáról kifejezetten, vagy hallgatólagosan lemondott, az örökséget többé nem utasíthatja vissza. A felperes és testvére együttesen terjesztették elő felszólító levelüket a hagyatékkal kapcsolatban, ezáltal a felperes testvére is kifejezte akaratát, hogy örökségével rendelkezni kíván. Erre figyelemmel utóbb az örökséget nem utasíthatja vissza.

Az alperes az eljárás során csatolta a hagyatékkal kapcsolatos bevételekre és kiadásokra vonatkozó elszámolását. E szerint a hagyatékból befolyt teljes bevétel 4.364.695 forint volt. Összes igazolt költsége 416.055 forint volt, amely mellett a hagyaték értéke 5 %-os összegének megfelelő költséget is felszámolt, amellyel kapcsolatban arra hivatkozott, hogy hosszú időn át kezelte a hagyatékot és ennek kapcsán számlával nem igazolható, de vitathatatlan kiadásai is felmerültek. Elszámolása alapján kérte költségei beszámítását a követeléssel szemben.

A felperes az alperes beszámítási kifogását 416.055 forint erejéig elismerte, ezt meghaladóan annak elutasítását kérte, mert további költségek felmerülése nem igazolt.

Az elsőfokú bíróság ítéletével kötelezte az alperest, hogy fizessen meg a felperesnek 3.316.650 forintot, annak 2006. szeptember 6-tól a kifizetés napjáig a késedelemmel érintett naptári félét megelőző utolsó napon érvényes jegybanki alapkamat mértékének megfelelő mértékű kamatát, valamint 198.960 forint perköltséget. Ezt meghaladóan a keresetet elutasította. Kötelezte a felperest, hogy fizessen meg az államnak 139.000 forint eljárási illetéket, a fennmaradó 199.000 forint illetéket az állam viseli.

Az ítélet indokolása szerint az elsőfokú bíróság elsődlegesen az alperes elévülési kifogását vizsgálta. Ezzel kapcsolatban utalt, hogy a Ptk. 117. § (3) bekezdése szerint az ingatlan tulajdonjogának átruházásához az erre irányuló szerződésen vagy más jogcímen felül a tulajdonosváltásnak az ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzése is szükséges. Az ingatlan vevője, M. Cs. tulajdonjogát a földhivatal 2001. április 10-én jegyezte be, ezért az ötéves elévülési időt ettől a naptól kell számítani. Ezt figyelembe véve a felperes követelését az elévülési időben terjesztette elő. A hagyaték tárgyát képező készpénzre vonatkozóan az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a felperes öröklési igénye tulajdoni igény, ami a Ptk. 115. § (1) bekezdése értelmében nem évül el. A felperesi követelés a takarékbetétkönyv kiváltásával sem vált kötelmi igénnyé, ezáltal az, az alperessel szemben érvényesíthető.

A perben a Pp. 164. § (1) bekezdése alapján a felperesnek csak azt kellett bizonyítania, hogy ő az örökhagyó törvényes örököse, amelyet a csatolt okirati bizonyítékokkal hitelt érdemlően igazolt. Az elsőfokú bíróság nem fogadta el azt az alperesi hivatkozást, miszerint az örökhagyó nagyszülőinek halála, így az öröklésből való kiesésük nincs bizonyítva. A nagyszülőknek 1911-ben és 1913-ban születtek gyermekei, így a bíróság köztudomású ténynek tekintette és valónak fogadta el, hogy az ítélethozatalkor már nem lehettek életben a biológiai törvényszerűségeket is figyelembe véve. V. Margit 2005. október 15-i öröklést visszautasító nyilatkozata a Ptk-ban foglaltaknak mindenben megfelel, így ő a Ptk. 600. § f) pontja alapján kiesett az öröklésből.

Aki törvényes öröklésre jogosult kizárólag a Ptk-ban meghatározott sorrendben, az ott megjelölt rangsor megtartásával válhat örökössé, ami azt jelenti, hogy a törvényes öröklés rendjében előbb álló megelőzi a mögötte állókat. Ebből egyértelműen következik, hogy a felperesnek csupán örökösi minőségét kellett bizonyítania, a szükségképpen törvényes örökös alperessel szemben, hiszen a Ptk. 609. §-ában foglaltakra figyelemmel és a Ptk. 599. § (3) bekezdése értelmében az állam csak más örökös hiányában örökölni, ezért az államnak más törvényes örökössel való együttes öröklése fogalmilag kizárt. Mindezekre figyelemmel az elsőfokú bíróság megítélése szerint nem bírt jelentőséggel az a tény, hogy a felperes testvére öröklést visszautasító nyilatkozata nem felelt meg a Ptk. 675. § (1) bekezdésében foglalt feltételeknek, mert miután öröklési igényét az alperesnek bejelentette, ezt követően a hagyatékot nem utasíthatja vissza.

Az örökhagyó édesapjának harmadik testvére életben léteire utaló adatok nem kerültek elő, felperes állítása szerint nevezett a ... (helységnév²) hunyt el a második világháború alatt. Ennek azonban az elsőfokú bíróság a kereset elbírálásánál szintén nem tulajdonított jelentőséget, figyelemmel arra, hogy V. F. a felperessel egy sorban örökölné, ezért életben léte esetén, ha az örökhagyó utáni örökségének reá eső részére igényt tart, a felperessel kell elszámolnia.

A kifejtettek alapján tehát a felperes bizonyítási kötelezettségének eleget tett, igazolta, hogy az örökhagyó törvényes örököse. Az elsőfokú bíróság alaptalannak találta az alperes 186.635 forint összegű beszámítási kifogását, mert azt a Pp. 164. § (1) bekezdése szerinti bizonyítási kötelezettsége ellenére nem igazolta. Az elsőfokú bíróság nem fogadta el azon hivatkozását, mely szerint mivel hosszú időn át kezelte az örökhagyó hagyatékát, ennek kapcsán számlával nem igazolható költségei is felmerültek. Erre tekintettel az igazolt és felperes által elfogadott költségek levonása után az alperes 3.316.650 forint megtérítésére köteles a felperes részére. Az alperes késedelmi kamatfizetési kötelezettsége akkor áll be, amikor a felperes törvényes örökös minőségét bizonyította. A 8. sorszámú beadványában igazolta az őt sorrendben megelőző V. Gy. halálának tényét, ezt a beadványt az alperes 2006. szeptember 6-án vette át. Így a beadvány átvételének napjáig az alperes - jóhiszeműsége okán - késedelmi kamat fizetésére nem kötelezhető, ezért az elsőfokú bíróság ezt megelőző időpontra vonatkozóan a felperes késedelmi kamatfizetésére irányuló keresetet mint alaptalant elutasította. A perköltség viseléséről a Pp. 78. § (1) bekezdése alapján rendelkezett és kötelezte az alperest a pertárgyérték 5 %-a + áfa, összesen 198.960 forint ügyvédi munkadíj megfizetésére. A felperes illetékfeljegyzési jogban részesült, ezért a legmagasabb előterjesztett kereseti kérelme figyelembevételével az elsőfokú bíróság őt a 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdése alapján kötelezte a kereseti illeték megtérítésére.

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen az alperes terjesztett elő fellebbezést. A fellebbezés tartalmából kitűnően kérelme elsődlegesen arra irányult, hogy az ítéletábra az elsőfokú ítéletet változtassa meg és a keresetet utasítsa el, valamint kötelezze a felperest perköltség megfizetésére. A felperes keresetösségi jogával összefüggésben utalt arra, hogy az aktív perbeli legitimáció a fél és a per tárgya közötti anyagi jogi kapcsolatra vonatkozik, vagyis a felperest megilleti-e a keresettel érvényesített jog az alperessel szemben. A felperes testvére örökös minőségében képviselője útján 2005. október 13-án felszólító levelet küldött, amelyből egyértelműen kitűnik, hogy az álörökös birtokában lévő hagyatéokra igényt tart. Ezt követően azonban 2006. január 19-én ezzel ellentétes tartalmú, örökséget visszautasító nyilatkozatot tett, az örökséget azonban a Ptk. 675. § (1) és (3) bekezdésében foglaltak alapján már nem utasíthatta vissza. Ebből következően amennyiben a felperes örökös minősége bizonyított, mellette ugyancsak igazoltan egy létező és egzisztáló másik örökös is van. Erre tekintettel a felperes perbeli legitimációja abban a vonatkozásban, hogy az alperes a teljes örökséget neki köteles kiadni nem áll meg, ugyanis a hagyaték fele részét az alperes örököstársának K. L-nének jogosult és köteles kiadni. Erre tekintettel az elsőfokú

bíróságnak az a rendelkezése, hogy az alperes a teljes meglévő hagyaték értékét köteles a felperesnek kiadni a Ptk. 674-675. § és a Pp. 49. § (1) bekezdését sérti.

A Ptk. miniszteri indokolása utal arra, hogy tulajdoni igénynek minősülnek a tulajdon tárgya használatára és birtokának védelmére (Ptk. 115. § (2) és (3) bekezdése) irányuló igények és a Ptk. 116. § (1) bekezdésén alapuló tulajdoni kereset, valamint az elbirtoklásból, ráépítésből, túlépítésből eredő igények. A bírói gyakorlat szerint, ha a dologi jogi igények természetben nem elégíthetők ki, mert nincs meg a dolog, a helyébe lépő igény már kötelmi jellegű. A Ptk. 326. § (1) bekezdése értelmében az elévülés akkor kezdődik, amikor a követelés esedékessé válik, azaz, amikor megnyílik a bíróság előtti igényérvényesítés lehetősége. Jelen esetben ez nem vitásan az örökhagyó halálának időpontja. A 326. § (2) bekezdése értelmében, ha a követelést a jogosult menthető okból nem tudja érvényesíteni, a követelés öt éven túl is érvényesíthető. Ezzel kapcsolatban azonban a bíróság megítélése körébe tartozik annak eldöntése, hogy a jogosult a konkrét ügyben ténylegesen és önhibáján kívül volt-e akadályoztatva abban, hogy jogait határidőn belül érvényesítse. Ennek elbírálása bizonyítási kérdés, de a bírói gyakorlat egyes konkrét esetei e tekintetben a jogalkalmazónak támpontot nyújtanak. A jogszabály a jogérvényesítés akadályait tételesen nem sorolja fel, csak keret jelleggel utal arra, hogy az elévülés nyugvását idézi elő minden olyan esemény vagy körülmény, amely miatt a jogosult követelését menthető okból nem tudja érvényesíteni. Az alperes álláspontja szerint az elévülés nyugvása csak akkor következik be, ha az idézett jogszabályi hely két, egymással egyidejűleg jelenlévő követelményének eleget tesz az adott, konkrét eset, nevezetesen a jogosult valamely okból követelését nem tudja érvényesíteni, másrészt ez a késedelem vagy ok menthető. Jelen esetben a felperes részéről e feltételek nem következtek be, mert saját előadásából kitűnően semmit sem tett arra vonatkozóan, hogy az örökhagyó életben létéről érdeklődjön, vagy arról meggyőződjön és ebben őt senki sem akadályozta meg. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a hagyatéki eljárás során az illetékes közjegyző hirdetményt bocsátott ki, amely alapján személyéről bárki tájékozódhatott és ezen eljáráshoz joghatály fűződött, nevezetesen a hagyatéki eljárás lefolytathatósága. Mindezek folytán a felperes tájékozódásának és igényérvényesítésének akadálya nem volt, azt önhibájából mulasztotta el, ezért az elévülés nyugvása kettős követelményének nem tett eleget. Ezáltal az elsőfokú bíróság ítélete sérti a Ptk. 326. § (1) és (2) bekezdését.

A Ptk. 533. § (1) bekezdése és az 1989. évi 2. tvr. 1. § (1) bekezdése rendelkezik a takarékbetét szerződés létrejöttéről, mely szerint a szerződés alapján a pénzüintézet az általa átvett összegről takarékbetét-könyvet, vagy egyéb ezzel a funkcióval bíró okmányt állít ki. Ezáltal a pénzüintézet felé fennálló követelését a betevőnek a takarékbetétkönyv materiálisan testesíti meg. A szerződés megszűnése esetén a pénzüintézet a takarékbetétkönyvet bevonja és az azt megtestesítő pénzt átadja a betétesnek. Ezzel az aktussal az alperes megítélése szerint az eredeti, hagyatékban szereplő vagyontárgy természetbeni visszaszolgáltatására többé már nem volt lehetőség, a betéti szerződés a kiváltással megszűnt, ekkor vált a felperes követelése egyszerű pénzköveteléssé. A takarékbetétkönyvek kiváltásának

időpontja 1998. március 13-a volt, ezért az alperesi álláspont szerint a pénz visszakövetelési határideje lejárt.

Mindezek figyelembevételével a dolog visszaszolgáltatására irányuló igény akkor alakul át pénzköveteléssé, amikor a természetbeni visszaadás lehetetlenné válik, ugyanis a dologi igény ekkor fordul át kötelmi igényné és ekkortól kezdődik meg az ötéves elévülési idő. A perbeli adatok szerint a hagyatéki ingatlan eladása 2000. szeptember 25-én történt meg. Nem kétséges, hogy a szerződéses kapcsolat alapján az alperes tulajdonjoga az ingatlan-nyilvántartási bejegyzéssel szűnt meg és ugyanebben az időpontban vált a vevő tulajdonossá. Ugyanakkor azonban a bírói gyakorlat szerint a dologi igény akkor fordul át kötelmi igényné, amikor a dolog természetbeni visszaszolgáltatása már nem lehetséges. A köztudomású földhivatali ügyhátrálékra tekintettel a két esemény időben élesen elvált egymástól. Az adásvételi szerződés aláírásának napjával azonban a vevő az ingatlan birtokába lépett és az alperes ettől az időponttól kezdődően az ingatlannal nem volt jogosult rendelkezni, így azt természetben ekkortól már nem tudta volna visszaszolgáltatni. Erre figyelemmel az elsőfokú bíróság a jogszabályt tévesen értelmezte és ebből téves következtetést levonva helytelenül állapította meg, hogy az eladott ingatlan tekintetében az elévülés kezdő időpontja a vevő tulajdonjogának bejegyzése. Az elévülési idő kezdetének időpontja 2000. szeptember 25., ehhez képest az igényérvényesítéskor a felperesi követelés elévült.

Az alperes álláspontja szerint a felperes által hivatkozott két jogesetben hozott ítéletben kifejtettek a jelen perre nem irányadók. Ezekben a perekben az alperes a másik nagyszülői parentéla bizonyítottságának hiánya miatt élt fellebbezéssel, vitatva ezzel azt, hogy a felperesen kívül a másik nagyszülői parentélán ne lenne leszármazó. A jelen perben a felperesi állítással ellentétben bizonyítást nyert, hogy a szülői parentéla sorában további két testvér létezik, akik iratait a felperes nem csatolta, felhívás ellenére is csak az egyik leszármazó vonatkozásában csatolt utólag egy visszautasító nyilatkozatot. A perbeli legitimációval kapcsolatos érvelést figyelembe véve a felperes kötelessége igazolni a vele egy sorban álló örökösök kiesését is, ugyanis az, hogy a hagyatéknak mekkora részére tarthat igényt, csak ennek alapján dönthető el megnyugtatóan. Az alperes nem vitatja, hogy vérszerinti örökös előkerülésével szükségképpen öröklése megszűnik, ugyanakkor véleménye szerint ennek megállapításával egyidejűleg törvényes örökösi minősége átfordul a felelős őrző pozíciójába, minek következtében a nála lévő hagyatékok kötelesek a törvényes örökösnek kiadni, de csak abban a részben, amely kifejezetten őt illeti meg, hiszen a többi örökös vonatkozásában elszámolási kötelezettsége a többi örökös felé áll fenn. Erre tekintettel az elsőfokú bíróság tévesen mellőzte a felperes kötelezését az elismerten létezett (létező) V. F. testvér kiesésének bizonyítására és pusztán a felperes előadására hagyatkozott az alperesi elismerés hiányában. Ilyen értelmezésre a felperes által csatolt két ítéltáblai ítélet nem ad alapot.

A felperes fellebbezési ellenkérelmében az elsőfokú ítélet helybenhagyását és az alperes másodfokú perköltségben marasztalását kérte. A felperes keresetjogi jogával, az elévülés kérdésével, valamint a takarékbetétkönyv vonatkozásában

érvényesített igényének jellegével összefüggésben részletezte a fellebbezéstől eltérő jogi álláspontját.

A fellebbezés részben alapos.

Az elsőfokú bíróságnak az elévüléssel kapcsolatos álláspontja csak részben helytálló. Megalapozott az alperes fellebbezési érvelése, mely szerint dologi jogi igénynek a tulajdonjogi, a tulajdonjog tárgyát képező dolog használatára, birtoklására, birtokvédelmére vonatkozó igények minősülnek, ezáltal az öröklésen alapuló igények tekintetében is különbséget kell tenni a dologi jogi és kötelmi jogi követelések között.

A Ptk. 115. § (1) bekezdése szerint a tulajdonjogi igények nem évülnek el, amely rendelkezés a dologi jogi igények érvényesítésére irányadó. Ezzel szemben a tulajdonjogból eredő kötelmi jogi követelések elévülésére a Ptk-nak a követelések elévülésére vonatkozó általános szabályait kell alkalmazni. Az elévülés eltérő szabályaira tekintettel az ítélőtábla megítélése szerint, ha a jogosult tulajdoni igénye helyett kizárólag kötelmi jogi követelést érvényesíthet, annak elévülési ideje attól az időponttól kezdődik, amikor a tulajdoni igény érvényesítésének lehetősége megszűnik.

A Ptk. 673. §-ban foglaltak szerint az öröklés az örökhagyó halálával nyílik meg, ezáltal az örökös az öröklés megnyíltával a hagyatékot, illetőleg annak neki jutó részét - elfogadás vagy bármely más jogcselekmény nélkül - megszerzi. Ha a hagyaték nem az örökhagyó után ténylegesen öröklésre jogosult személy részére (álörökös) kerül átadásra, az álörökös az örökös rovására jogalap nélkül jut vagyoni előnyhöz. Az álörökös és az örökös közt a jogalap nélküli gazdagodás hozza létre azt a jogviszonyt, amelyből eredően az örökös a Ptk. 361. § (1) bekezdése szerint a vagyoni előny visszatérítését követelheti, ezáltal vele szemben dologi jogi és kötelmi jogi igényt is érvényesíthet. Ezzel kapcsolatban kiemeli az ítélőtábla, hogy nem minden tulajdonjogra alapított követelés tulajdoni, illetve dologi jogi igény. A követelés jellegét annak jogalapja, jogcíme illetve tárgya határozza meg.

Téves az alperes érvelése, mely szerint a perbeli esetben a felperes az ingatlanra vonatkozóan tulajdoni igényét csak az ingatlan eladásáig érvényesíthette volna. A Ptk. 117. § (1) bekezdése szerint, ha a törvény kivételt nem tesz, átruházással csak a dolog tulajdonosától lehet a tulajdonjogot megszerezni. Mivel az alperes az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés ellenére nem volt az ingatlan tulajdonosa, a vevő az ingatlanra tulajdonjogot nem szerezhette. Erre tekintettel a felperes, mint örökös, az ingatlan elidegenítése ellenére is jogosult lett volna tulajdonjogát érvényesíteni az adásvételi szerződés érvénytelenségére hivatkozással. E jogát azonban az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1995. évi CXLI. törvény (Inyvtv.) rendelkezése szerint csak meghatározott ideig gyakorolhatta volna, mert ha a vevő tulajdonjogát bejegyző határozatot részére nem kézbesítették, a jóhiszemű vevővel szemben az Inyvtv. 63. § (2) bekezdésében foglaltak alapján a bejegyzéstől számított három éven belül indítható törlési per. Ennek megfelelően három év elteltével a jóhiszemű vevő

tulajdonjoga nem törölhető. A perbeli esetben a vevő tulajdonjoga 2001. április 10-én került bejegyzésre, ezáltal három év múlva, 2004. április 10-én szűnt meg annak lehetősége, hogy a felperes tulajdoni igényét érvényesítve, a vevő tulajdonjoga törlését és az öröklés jogcímén megszerzett tulajdonjoga ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzését kérje. Ettől az időponttól kezdve a tulajdonjogból eredően csak kötelmi jogi igény érvényesíthető az öt éves elévülési időn belül. Erre tekintettel az ingatlan vételárának megtérítésére irányuló pénzkövetelés a keresetlevél előterjesztésekor nem évült el.

Megalapozott az alperes elévülési kifogása az örökhagyó hagyatékába tartozó takarékbetétkönyvek és készpénz vonatkozásában, amelyeket az elsőfokú bíróság ítéletében együttesen „készpénznek” minősített. A takarékbetét-szerződés a Ptk. 533. §-ában szabályozott nevesített szerződés. A szerződés tartalma szerint a betevő a tulajdonát képező pénzt a pénzügyintézet használatába adja, aki a betét után elhelyezésének idejére kamatot, illetve nyereségbetétkönyv esetén - a sorsolás eredményétől függően - nyereséget fizet. A takarékbetétkönyv a pénzügyintézettel szemben fennálló pénzkövetelést igazoló okirat. A betevő nem tulajdonjogi igényként, hanem a takarékbetét-szerződés alapján kötelmi igényként követelheti a pénzügyintézettől a szerződés szerinti összeg visszafizetését. Az örökös az örökhagyó helyébe lépve, e követelést örökli meg, amelynek folytán - jogutódként -, a pénzügyintézettel szemben szintén kötelmi jogi követelést érvényesíthet.

A perbeli adatok szerint az örökhagyó hagyatékát képező letétben lévő készpénz az alperes részére átadásra került, valamint a betétkönyvek bemutatását követően a pénzügyintézet a takarékbetét-szerződést teljesítve a betéti összeget és annak kamatait az alperesnek 1998. március 13-án kifizette. A felperesnek a takarékbetéttel és a készpénzzel kapcsolatos pénzkövetelése nem tulajdoni, hanem kötelmi jogi igény, amelynek elévülési ideje a pénz felvétele, azaz az alperesi gazdagodás időpontjától kezdődött. Ehhez képest a felperes a keresetlevelet az alperesi gazdagodást követően közel nyolc év múlva, 2006. február 6-án - a Ptk. 324. § (1) bekezdésében meghatározott öt éves elévülési időn túl - terjesztette elő, ezáltal a takarékbetétekkel és a készpénzzel kapcsolatos követelése elévült.

A Ptk. 326. § (2) bekezdése szerint, ha a követelést a jogosult menthető okból nem tudja érvényesíteni, az akadály megszűnésétől számított egy éven belül a követelés akkor is érvényesíthető, ha az elévülési idő már eltelt. Ennek megfelelően a bíróságnak vizsgálnia kellett, hogy a jogosult hibáján kívül volt-e akadályozva abban, hogy jogait határidőben érvényesítse. Az örökhagyó 1996. november 26-án hunyt el. Gondnoka nyilatkozatából kitűnően 16 évi gondnoki tevékenysége során, a szülőknél kívül más, vérszerinti rokonról nem volt tudomása. A felperes előadása szerint az örökhagyóval csak 1980-ig tartották a kapcsolatot, az örökhagyó halála után kilenc évvel később, 2005-ben egy családfakutató kft. megbízottjának tájékoztatása alapján értesült az örökhagyó haláláról és arról, hogy az „ügy felgöngyölítése esetén” örökös lehetne. Mindezek alapján megállapítható, hogy a felperesi család azért nem értesült az örökhagyó haláláról, mert nem tartották vele a kapcsolatot, nem érdeklődtek utána, ezáltal egy harmadik személytől szereztek

tudomást az igényérvényesítés lehetőségéről. E körülmények alapján az ítélet tábla megítélése szerint a felperes nem hibáján kívül volt akadályoztatva abban, hogy öröklési igényét érvényesítse, ezáltal a perbeli esetben a Ptk. 326. § (2) bekezdése nem alkalmazható.

A felperes az örökhagyó törvényes örököséként az egész hagyaték értéke megtérítésére kérte az alperest kötelezni. A bíróságnak a kereset érdemi elbírálása során elsődlegesen a felperes perbeli legitimációját kellett vizsgálnia, azt, hogy az anyagi jogi szabályok alapján jogosult-e az adott követelés érvényesítésére. Több okból nem helytálló az elsőfokú bíróság álláspontja, mely szerint a felperesnek csak azt kellett bizonyítania, hogy az örökhagyó törvényes örököse, mely kötelezettségének a csatolt okiratokkal eleget tett, törvényes örökösi minőségét hitelt érdemlően bizonyította, ezáltal testvére hagyatékot visszautasító nyilatkozatának érvénytelensége ellenére az alperessel szemben a teljes hagyaték értékével kapcsolatos követelés érvényesítésére jogosult.

Elsődlegesen kiemeli az ítélet tábla, hogy az örökhagyó örököse az a személy, aki az örökhagyó után öröklésre jogosult. Az, hogy ki az örökhagyó törvényes örököse, az örökhagyó halálának időpontjában az élő rokoni kör alapján határozható meg. A felperes által szolgáltatott adatokból megállapítható, hogy a Ptk. 609. § (2) bekezdése értelmében az örökhagyónak két ismert törvényes örököse volt, az örökhagyó apjának - az örökhagyó előtt elhunyt - V. Gy. nevű testvére leszármazója I. M-né született V. Margit, valamint a még élő másik testvére, K. L.-né született V. Mária (a felperes anyja).

A Ptk. 674. § (1) bekezdése értelmében az örökös az örökséget visszautasíthatja. I. M-né az örökhagyó egyik törvényes örököse, valamint kiesése folytán az örökhagyó után öröklésre jogosult leszármazói a perben csatolt nyilatkozatok szerint az örökhagyó örökségét visszautasították, amelynek az örökség megnyílt időpontjára visszamenő hatálya van. Ennek folytán a teljes hagyatékot a felperes anyja örökölte meg és az alperes az ő rovására gazdagodott. Tekintettel arra, hogy a felperes testvére nem volt az örökhagyó örököse, hagyatékának visszautasítására sem volt jogosult, ezáltal a perben csatolt visszautasító nyilatkozata a felperes javára többletjogokat nem keletkeztetett.

A kifejtettek alapján megállapítható, hogy a felperes és testvére nem az örökhagyó törvényes örökösei, mert őket anyjuk az öröklés sorrendjében megelőzte. A felperes anyja az örökhagyó után 2005. június 1-jén hunyt el, ezért a felperes és testvére nem az örökhagyó törvényes örököséként, hanem anyjuk örököséként jogosultak az alperessel szemben az örökhagyó hagyatékával kapcsolatban igényt érvényesíteni. Az örökösi minőség bizonyítására azonban nem elegendő a leszármazói minőség igazolása. A Ptk. 623. § (1) bekezdése szerint ugyanis az örökhagyót megilleti a végrendeletkezés joga, végintézkedés esetén pedig törvényes öröklésnek akkor van helye, ha a nevezett örökös részesedése a hagyatékot nem meríti ki, vagy a végrendeletből más nem következik (Ptk. 637. §). Elfoglalt téves álláspontjára tekintettel az elsőfokú bíróság elmulasztotta tájékoztatni a felperest, miszerint a

jogvita eldöntése érdekében őt terheli annak bizonyítása, hogy ő, valamint testvére, anyja örökösei, illetve jogutódai. Erről a Pp. 3. § (3) bekezdése alapján a felperest az ítélet tábla tájékoztatta és felhívta őt a jogutódlás igazolására.

A másodfokú eljárásban csatolt 4221/Kj/137/2005/7-I. számú hagyatékátadó végzés alapján megállapítható, hogy K. L.-né hagyatékának öröklésére a törvényes öröklés rendje érvényesült, örökösei egymás közt egyenlő arányban gyermekei, a felperes és a perben nem álló testvére, akik egyébként a perindítást megelőzően együttesen jelentették be igényüket az alperesnek.

A Ptk. 682. § (2) bekezdése szerint az örökös társak közösségére a tulajdonközösség általános szabályait kell alkalmazni, a hagyaték felosztása után az egyes örökösök az általuk megörökölt követeléseket önállóan jogosultak érvényesíteni. Erre tekintettel a felperes az alperessel szemben kizárólag saját jogán és a hagyaték $\frac{1}{2}$ részére vonatkozó követelés érvényesítésére jogosult. Az eljárás során testvére követelését is érvényesítette, azonban az elsőfokú eljárásban testvére részéről olyan nyilatkozatot nem csatolt, amely őt erre feljogosította volna. Ennek hiányában testvére követelésének érvényesítésére keresetösségi joggal nem rendelkezett. A felperes csak a másodfokú eljárásban csatolta azt a 2007. október 11-én kelt megállapodást, amelyben testvére az alperessel szemben fennálló követelését a felperesre engedményezte. Ténylegesen ez az engedményezés alapozta meg keresetösségi jogát arra, hogy a perben testvére követelését is érvényesítse.

Az előzőekben kifejtettek szerint a követelésnek az ingatlan vételárára vonatkozó része nem évült el, ezért az alperes az ezzel kapcsolatos vagyoni előny visszatérítésére a Ptk. 361. § (1) bekezdése szerint köteles. A Ptk. 363. § (2) bekezdésében foglaltak alapján azonban a dologra fordított szükséges költségei megtérítését követelheti. A felperesi követeléssel szemben az alperes nyilatkozatának tartalmából kitűnően beszámítási kifogással érvényesítette költségeit, amelyet a felperes 416.055 forint erejéig elismert. Az ingatlan vételára 2.300.000 forint volt, amelyből levonásba kell helyezni a felperes által elismert 416.055 forintos költséget. E számítás eredményeként az alperes 1.883.945 forint gazdagodás visszatérítésére köteles.

Helytálló az elsőfokú bíróság döntése és annak indokolása is az alperes további 186.635 forintos, a felperes által el nem ismert költségigénye tekintetében. Az alperes csupán általánosságban utalt arra, hogy a hagyaték évekig tartó kezelésével, fenntartásával kapcsolatos feladatokat munkavállalói végezték és ennek folytán további költségei merültek fel, ennek tényét azonban nem bizonyította.

Mindezek alapján az ítélet tábla az elsőfokú bíróság ítéletét a Pp. 253. § (2) bekezdése szerint részben megváltoztatta és az alperes visszatérítési kötelezettségét 1.883.945 forintra leszállította.

Kamatfizetési kötelezettségének az elsőfokú bíróság által meghatározott kezdő időpontját az alperes csak a felperes testvérét megillető követelésrész tekintetében sérelmezte. Az adott összeg után a kamatfizetés kezdő időpontjaként 2007. november 12. napját kérte meghatározni, mert ezen a napon vette kézhez a felperes testvérenek engedményező nyilatkozatát. Az ítéltábla megítélése szerint az elsőfokú bíróság helytállóan állapította meg, hogy az alperes a követelt összeg után késedelmi kamat megfizetésére attól az időponttól kezdve köteles, amikor a felperes a követelés érvényesítése alapjául szolgáló jogosultságát igazolta. Az alperes a Ptk. 361. § (1) bekezdése értelmében jogalap nélküli gazdagodását annak köteles visszatéríteni, akinek rovására ténylegesen gazdagodott. A jogviszony sajátosságára figyelemmel, kötelezettsége megfelelő teljesítéséhez szükséges, hogy a követeléssel élő fél az igény érvényesítésére való jogosultságát igazolja, amely alapján meggyőződhet arról, hogy a megfelelő személy részére teljesít. Mindaddig, amíg az igényt érvényesítő személy a követelésre való jogosultságát nem igazolja, a Ptk. 302. § (2) bekezdése szerint késedelembe esik, ezáltal a jogosult késedelme a Ptk. 303. § (3) bekezdése értelmében a kötelezett egyidejű késedelmét kizárja. A felperes csak a másodfokú eljárás során küldte meg az alperesnek a testvére követelésének érvényesítését megalapozó engedményező nyilatkozatát, ezáltal addig, mint jogosult késedelembe volt. Erre figyelemmel az ítéltábla a felperes testvérét megillető részösszeg vonatkozásában az elsőfokú ítéletet megváltoztatva a késedelmi kamat kezdő időpontját az alperesi kérelem szerinti időpontban határozta meg. Ezt meghaladóan a keresetet - annak fellebbezett részében - elutasította.

A felperes 5.632.705 forintos követelése alapján 3.748.760 forintos érték tekintetében pervesztes, ezért az ítéltábla az elsőfokú ítélet perköltség viselésére vonatkozó rendelkezését megváltoztatva, a Pp. 81. § (1) bekezdése szerint a nagyjórész pervesztes felperest kötelezte az alperes javára az elsőfokú perköltség megfizetésére. Ez az alperes képviselével felmerült, a pernyertesség értéke, valamint képviselő kifejtett tevékenysége mérlegelésével megállapított - áfát is tartalmazó - ügyvédi munkadíj. A felek pervesztessége-pernyertessége arányának változására figyelemmel a le nem rótt illeték viselésére vonatkozó rendelkezést is megváltoztatta és a felperest terhelő illeték összegét pervesztessége arányának megfelelően felemelte, és az állam által viselt illeték mértékét leszállította.

A másodfokú eljárásban felmerült költségek viselésénél az ítéltábla figyelemmel volt arra, hogy a felperes a testvérét megillető követelés érvényesítését megalapozó jogát az elsőfokú eljárásban nem bizonyította, ezáltal ezzel összefüggésben az alperes kereshetőségi jogának hiányára vonatkozó fellebbezése megalapozott volt. Ennek ellenére a felperes e tekintetben azért lett pernyertes, mert a másodfokú eljárásban csatolta a követelés érvényesítésére jogosító engedményező nyilatkozatot. Erre figyelemmel az ítéltábla megítélése szerint a Pp. 80. § (2) bekezdése értelmében a követelés ezen része vonatkozásban pernyertessége ellenére költsége megtérítését nem igényelheti és az ellenfél ebből eredő költségeinek megtérítésére köteles.

A fellebbezési érték 3.316.650 forint volt, amelyből az alperes 1.432.705 forint erejéig pernyertes lett. 1.883.945 forint érték tekintetében az alperes pervesztes, de ebből az előzőekben kifejtettek szerint annak fele értéke után a felperes köteles költségei megtérítésére. Mindezek alapján az ítélet tábla a Pp. 80. § (2) bekezdése, valamint a 81. § (1) bekezdése alapján kötelezte a túlnyomórészt pervesztes felperest az alperesnek járó másodfokú perköltség megfizetésére, ami a képviselétével felmerült, mérlegeléssel meghatározott - áfát és tartalmazó - ügyvédi munkadíj. Ugyanezen elveknek megfelelően a 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdése szerint rendelkezett az alperes illetékmentessége folytán le nem rótt fellebbezési illeték viseléséről.

Budapest, 2007. december 6.

Fermanné dr. Polák Zita s.k.,
a tanács elnöke

. Hegedűs Mária s.k.,
előadó bíró

Dr. Puskás Péter s.k.
bíró

A kiadmány hitelül: